

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Na sjednici Vijeća Filološkog fakulteta, održanoj 15. 2. 2023. godine, imenovana je Komisija za ocjenu master rada **Organizacija prostora u romanu Miodraga Bulatovića *Ljudi sa četiri prsta*** kandidata Balše Nikolić, u sastavu: prof. dr Tatjana Đurišić, mentor, prof. dr Rajka Glušica, član i prof. dr Tatjana Jovović, član. Nakon detaljne analize master rada, Komisija Vijeću Filološkog fakulteta podnosi sljedeći

IZVJEŠTAJ

Rukopis master rada pod naslovom **Organizacija prostora u romanu Miodraga Bulatovića *Ljudi sa četiri prsta*** kandidata Balše Nikolića, sadrži ukupno 77 stranica teksta i, pored Sažetka na crnogorskom i engleskom jeziku i Uvoda, sklopljen je iz sljedećih cjelina: Uvod (8-14); 1. Prostorna koncepcija Jurija Lotmana (14-20); 2. Prostorna granica Jurija Lotmana (20-24); 3. Prostorni odnosi u romanu *Ljudi sa četiri prsta* i obrnuta koncepcija prostornih nizova (24-32); 4. Prostorna granica u romanu *Ljudi sa četiri prsta* (32-39); 5. Važnost i uloga prostora kuće kao zdanja stabilnosti i posljedice njenog odsustva u romanu *Ljudi sa četiri prsta* (39-42); 6. Doživljaj i odnos prema prostoru domovine (42-47); 7. Lik Miloša Markovića i njegov odnos prema domovine (47-50); 8. Karneval kao društveni fenomen i karnevalizacija kao literarni postupak (50-53); 9. Karnevalizacija prostornih nizova (53-64); 10. Groteska i njen uticaj na organizaciju prostora u romanu *Ljudi sa četiri prsta* (64-71) 11. Zaključak (71-76) 12. Literatura (77).

Kandidat je u Uvodu obrazložio svoju temu i najavio istraživanje složene prostorne organizacije u romanu *Ljudi sa četiri prsta*, pri čemu će akcenat biti stavljen na funkcije granice, uvođenje hronotopa doma u minus-postupak, kao i na uticaj karnevalizacije na prostorne nizove. Nikolić jasno predočava metode i istraživačka pitanja na koja namjerava da da odgovore u svom master radu. On definiše fenomen prostorne organizacije u književnom tekstu, oslanjajući se na relevantnu naučnu literaturu, a zatim pristupa otkrivanju i proučavanju strategija umjetničkog oblikovanja prostornih struktura i njihovog uticaja na likove i zbivanja u Bulatovićevom romanu *Ljudi sa četiri prsta*, koji će tumačiti metodama moderne naratologije.

U poglavljima koja slijede, kandidat će minuciozno proučavati sve oblike prostorne organizacije, počevši od građenja etičkog prostora zla i nasilja, preko analize simboličkog sistema romana, karakterizacije likova, hronotopa domovine, motivacionog sistema, odsustva prostorne strukture doma i najzad, ukupne idejne slike svijeta u romanu.

U poglavlju pod naslovom Prostorna koncepcija Jurija Lotmana kandidat se, oslanjajući se na prostornu koncepciju ruskog semiotičara, preuzima trijadnu podjelu prostora na nebeski, zemaljski i podzemni. On daje kratak pregled Lotmanovih teorijskih stavova o umjetnički oblikovanom prostoru, koji će mu biti neophodni u daljoj analizi i tumačenju prostora u romanu *Ljudi sa četiri prsta*.

Drugo poglavlje master rada posvećeno je pojmu granice, kao ključnom elementu sižejnosti u koncepciji Jurija Lotmana. Kandidat posebno ističe razgraničenje umjetničkog prostora na naš (svoj) i tuđi, jer je ta podjela od presudnog značaja za organizaciju sižea u Bulatovićevom romanu. On objašnjava i pojmove klasifikacionog semantičkog polja i semantičkog antipolja koji, pored granice, čine osnov Lotmanove koncepcije sižejnosti. Zatim se bavi složenim funkcijama granice što

dijeli prostor teksta na dvije podstrukture, a građena je od niza prepreka koje lik dejstvovalac mora savladati da bi prešao iz klasifikacionog semantičkog polja u semantičko antipolje.

U poglavlju pod naslovom Prostorni odnosi u romanu *Ljudi sa četiri prsta* i obrnuta koncepcija prostornih nizova, kandidat je svoju istraživačku pažnju usmjerio na analizu i tumačenje prostornih odnosa i prostorne organizacije koja je uspostavljena u romanu *Ljudi sa četiri prsta*. Pri tom on uočava da su redundantna značenja gornjih prostornih struktura, u koje se po pravilu smješta princip dobra i uzvišenosti, u Bulatovićevom romanu ugrožena te da visoravan naseljavaju bića iz donjeg svijeta, vampiri i svinje, baveći se sakaćenjem, proždiranjem i demonskim radnjama, što predstavlja invertovanje mitskog prostornog obrasca.

U četvrtom poglavlju kandidat se bavi analizom granice i njenim funkcijama u romanu *Ljudi sa četiri prsta*. On uočava da je i prostor domovine i prostor emigracije, dakle i svoj i tuđi – deformisan te da se likovi osjećaju otuđeno i odbačeno. U ovom poglavlju kandidat izdvaja prostor koji se po svojim karakteristikama može označiti kao klasifikaciono semantičko polje, a zatim i one prostore koji se mogu označiti kao semantičko antipolje. Pri tom zaključuje da se veći dio prostora u romanu može posmatrati i predstaviti kao semantičko antipolje, te da su likovi uronjeni u dijabolični univerzum emigrantskog podzemlja. Naime, siže romana *Ljudi sa četiri prsta* organizuje se po arhetipskom obrascu silaska junaka u donji svet i, nakon brojnih iskušenja, njegovog izlaska, pa se epiloška granica teksta gradi kao putovanje ka nebu i visinama jer glavni junak konačno napušta "crni" svijet podzemlja, kojim vlada primitivna snaga instinktivnog i razorna energija podsvjesnog. Putovanje Miloša Markovića kroz tamu i trulež podzemlja predstavlja put sazrijevanja i iskušavanja kojim on prolazi

krećući se ka domovini, zori i svjetlosti, simbolima ponovnog rađanja, što ga čeka na kraju romana.

Peto poglavlje master rada posvećeno je prostoru kuće, a Balša Nikolić se oslanja na teorijske stavove Gastona Bašlara u nastojanju da sagleda složenu semiotizaciju prostora doma i njegovo stabilizujuće dejstvo na likove. Kandidat razmatra uticaj subverzivnih postupaka Miodraga Bulatovića na organizaciju prostorne strukture doma, uočavajući deformacije kako prostora kuće, tako i likova, koji se destabilizuju i razgrađuju pod razornim uticajem groteske, ironije i karnevalizacije.

Šesto poglavlje master rada, naslovljeno *Doživljaj i odnos prema prostoru domovine*, posvećeno je odnosu likova romana *Ljudi sa četiri prsta* prema domovini, dok je u sedmom poglavlju kandidat posebnu pažnju posvetio glavnom junaku Milanu Markoviću, koji će jedini steći pravo da napusti pakao podzemlja i vrati se u domovinu. Naime, vječnoj tami podzemlja suprotstavlja se svijetla i moćna simbolika rađanja, motiva do čije realizacije dolazi u simbolički modelovanom hronotopu: vozu koji lebdi između neba i zemlje, krećući se u susret zori i svjetlosti, simbolima preporoda glavnog junaka, koji označavaju njegov izlazak iz podzemlja i povratak u domovinu, čime se ukida njegova emigrantska, svinjska kob.

Osmo poglavlje posvećeno je postupku karnevalizacije koji predstavlja ključnu narativnu strategiju Miodraga Bulatovića u ovom romanu. Oslanjajući se na teorijske stavove Mihaila Bahtina, kandidat sagledava zbivanje predloženo u romanu *Ljudi sa četiri prsta* kao neprekidni niz skandala, ekscentičnih ispada i mistifikacija. Zaključuje da su učestale scene svrgavanja i krunisanja kraljeva podzemlja organski srasle s *karnevalskom* atmosferom pa učestvuju u njenom kreiranju. Proces karnevalizacije, inače tipičan za prozu Miodraga Bulatovića,

zahvata sve slojeve dijegeze i, pored simbolizacije, nameće se kao dominantan modelativni postupak sižea.

U devetom poglavlju kandidat analizira karnevalizovane prostorne nizove u romanu *Ljudi sa četiri prsta*, poput: Gross-Lappena, visoravni, voza, Frumkinova gostionica i sl. Jeziva scena kasapljenja Šandora Kolara organizovana je upravo na Gross-Lappenu, koji zamjenjuje uobičajenu prostornu strukturu trga. U opisu kasapljenja stalno se naglašava scenska priroda predloženog zbivanja, čime se intenzivira prisustvo karnevalskog koda u organizaciji teksta, pri čemu se modeluje univerzum karnevalskog karaktera.

Deseto poglavlje je posvećeno uticaju groteske na organizaciju prostora u romanu *Ljudi sa četiri prsta*. Kandidat ukazuje na značenje groteske, kao i na najbitnija obilježja ovog stilskog mehanizma, pri čemu prepoznaje njen razoran uticaj u organizovanju cjelokupnog ambijenta Bulatovićevog romana, a posebno Gross-Lappena i visoravni.

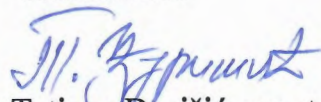
U završnom poglavlju magistarskog rada predstavljeni su najopštiji zaključci koji se tiču složene prostorne organizacije Bulatovićevog romana *Ljudi sa četiri prsta*. Baveći se prostornim relacijama, Balša Nikolić zaključuje da prostorne strukture funkcionišu kao organizacioni centri teksta koji, pored prostornih, emituju i neprostorne, ideološke informacije.

Master rad **Organizacija prostora u romanu Miodraga Bulatovića *Ljudi sa četiri prsta*** kandidata Balše Nikolić odlikuje jasan naučni stil, sistematičnost i preglednost. U radu je evidentno da kandidat dobro vlada tehnikom i metodologijom izrade naučnog rada, kao i da je uspješno realizovao postavljene ciljeve istraživanja i na taj način dao doprinos kako proučavanju stvaralaštva Miodraga Bulatovića, tako i proučavanju prostorne organizacije narativnih struktura.

Nakon detaljne analize master rada **Organizacija prostora u romanu Miodraga Bulatovića *Ljudi sa četiri prsta***, Komisija sa zadovoljstvom predlaže Vijeću Filološkog fakulteta da prihvati ovaj Izvještaj i odobri Balši Nikolić odbranu magistarskog rada.

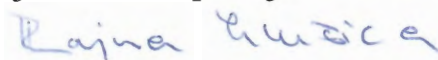
Nikšić, 28. novembar 2023. godine

KOMISIJA

Prof. dr Tatjana Đurišić, mentorka

Prof. dr Rajka Glušica, predsjednica

Prof. dr Tatjana Jovović, članica

